

BÉCSI POSTA

A BORNEMISZA PÉTER TÁRSASÁG KULTURÁLIS ÉRTESÍTŐJE
Új sorozat, V. évfolyam, 5. (38.) szám Bécs, 2010 május

Szépfolusi István

Magyarok a mai Ausztriában (1971) (folytatás előző számunkból)

Csoóri Sándornak ajánlom

Az irodalom szerepe

Szerény kisebbségtől eltekintve megállapítható, hogy az osztrák életbe történő beilleszkedéssel, a gazdasági jóléttel egyenes arányban szűnik meg az érdeklődés a magyar irodalom, általában a magyar kultúrjavarok iránt.

A jelzett városokban a legalacsonyabb becslés szerint is 70 százalékuk nem olvas magyar könyvet. A könyvbeszerzés leggyakoribb formája: a) turistalátogatók hozzák magukkal vagy kiküldik; b) látogatások során Magyarországon vagy Jugoszláviában megveszik. Az Ausztriában élő magyarok között magyar könyvkiadók és a bécsi "Novák" cég sajnos, csak szerény eredménnyel dolgoznak. Csak örülhetünk annak, ha Magyarországon többek megfogalmazták, hogy a pesti "Kultúra" nem tudja kielégítően megoldani a magyar könyvterjesztést. Ennek oka: a valutaszerezési éhség megelőzi a kultúrmissziót. A magyar nyelvű ponyvairodalom külföldi exportja is feletébb kétes törekvés. Magyar egyesületek ingyenkönyvtárakkal való ellátása sem tekinthető széles kört elérő megoldásnak.

Bécsben, Grazban és Salzburgban a legalacsonyabb becslés szerint is a magyarok 80 százaléka nem járhat magyar újságot. A legelterjedtebb lapok, amelyekkel találkoztam, az úgynevezett "ingyen lapok", amelyeknek nem éppen előfeltétele az előfizetés. (Budapesti "Magyar Hírek", nyugati egyházi lapok: a katolikus *Életünk*, a protestáns *Útitárs*.) Olvasottság tekintetében Ausztriában az "előfizetéses" lapok között első helyen a bécsi *Magyar Híradó* áll. A naponként érkező nyomtatványok tengerében az olvasó nem sokra becsüli az ingyen-lapot, a reklám-árút. Jelentőségük mégsem csekély. Sok esetben a címzettek kizárólag közvetítésükkel jutnak magyar betűhöz. (A magyar lapok nívóját egybevetve másnyelvűekkel, gyakran az az érzésem, hogy a cikkírók a magyar lapokban helyezik el a másnyelvűektől visszautasított írásait. A lemaradás sokszor évtizedes. Olykor érvényes ez a megállapítás a leg tisztességesebb lapokra is.)

A magyar kultúrával való kapcsolat ápolásánál a legnagyobb jelentőségük a magyar irodalmi esteknek van. Minél kevésbé egyesületi keretben rendezik meg őket, minél kevesebbet szavalnak azokon, minél többször nyílik alkalom az íróval személyes beszélgetésre, az úgynevezett író-olvasó találkozóra, annál jobb. Az írók kézről-kézre adásának lehetősége eleve biztos siker. A dedikált könyvet nemcsak tulajdonosa, de annak ismerőse is elolvassa. Így "betör" összejáró családokba a magyar betű. Az irodalmi esteket sokszor azok keresik fel, akik különben nem járnak semmiféle úgynevezett "magyar" összejövetelre. Legyen meg azért az irodalmi esteket megillető "rang" a helyiségválasztásnál is. Ezek az irodalmi estek teszik a legnagyobb szolgálatot az egyetemes magyar kultúrának, de általában az osztrák kulturális életnek is. Megeleveníthetik fordítás-irodalmunkat. Ha beszédtemává válnak az irodalmi estek, amikor a távolmaradás "lemaradást" jelent, jó úton járunk.

A tartalomból:

MEGHÍVÓ:
dr. SZABÓ T. ATTILA
A magyar herbalisták
történeti természetismerete
június 6-án, 17:30
(3. oldal)

dr. SZABÓ T. ATTILA
Évszázados galádságok
(4.-6. oldal)

HATÁRON TÚLI
MAGYAR KÖLTÉSNET
KARÁCSONYI ZSOLT
(Kolozsvár)
Versek
(7. oldal)

Id. ORBÁN ISTVÁN
Messzehangzó szép ma-
gyar nyelv – a Székely-
földről Bécsig
(8. oldal)

GYERMEKEK OLDALA:
SZABÓ LŐRINC
Két vers
(9. oldal)

FIGYELŐ:
előzetes,
kiállítás,
színház,
impresszum
(10. oldal)

Remélhetőleg a jövőben az ilyen jellegű irodalmi estek rendezésénél egyetlen kelet-európai ország részéről sem merülnek majd fel újabb adminisztratív nehézségek. Sajnálatos lenne, ha ezen a téren éppen a magyarországi szerzők maradnának le más kelet-európai országokban élő magyar anyanyelvű kollégáiktól.

A magyar nyelv a családban

A gyermekek magyar nyelvre való tanításánál Ausztriában a legnagyobb szerepe a családnak van. Mindegyik szülő megkárosítja gyermekét, ha megfosztja őt az általa beszélt nyelvtől. A kétnyelvűséggel minden gyerek meg tud birkózni, feltéve ha a szülő is vette magának a fáradságot és megtanulta környezete nyelvét. Tizenkét éves korig a háromnyelvűség a jövő Európájában általános gyakorlat lesz. Ennek fel nem ismerése vétkes pedagógiai mulasztás.

A nyelvtanulásban döntő jelentősége van a magyar környezetben történő nyelvhasználatnak (rokonlátogatások, turistautazások, kisebbségi vidékek felkeresése (például a burgenlandi Órség), nyári táborok, stb).

Ausztriában a magyar nyelv minden állami hivatalban -- természetesen tolmács segítségével -- használható. A magyar nyelvet egyetemi szinten tanítják. Senkit sem érhet a magyar nyelv használata miatt semminemű hátrány. A különböző idegen nyelvek szabad használatát az emberi szabadságjogok értelmében az osztrák törvények biztosítják.

Pesszimizmusra csak akkor van ok, ha a leírtak önsajnálkozáshoz vezetnek. A beszélgetésnek több értelme van.

A BPT alapítójának és több mint négy évtizeden át a Társaság "lelkének-mindenesének" számító Szépfalusi István írása eredetileg a Magyar Híradó 1971. május 1.-i számában jelent meg és a BPT közelgő, 50. jubileuma alkalmából közöltük újra.

SZABÓ T. ATTILA (ELLÁK)

Született Kolozsvárott, 1941.06.17-én.

Elemi iskoláit Kolozsváron, Szatmáron, Szatmárhegyen járta. Kolozsvárott Apáczai Csere János egykori Református kollégiumának épületeiben tanult. A háború utáni állapotok, szülei állástalansága, betegségek és a 10 osztályos érettségi rendszer „jóvoltából” alig 8 évet járt iskolába. Három egyetemre járt: 1957-ben a magyar tannyelvű Bolyai Egyetem biológia-földrajz szakán kezdett, 1959-ben a Babeş-Bolyai Egyetemen tanult ... és a már csak nevében „Babeş-Bolyai”, de már döntően román tannyelvű, tehát gyakorlatilag már „Babeş” egyetemen fejezte be az 1961/62-es tanévben (lásd a témában itt közölt írását).

Két éves körösfői tanárkodás után egyetemének árokaljai (nomen est omen) kutatóintézetén dolgozott 1967-ig, itt készítette el a Szeretfalva és Lekence vidékének növényvilágáról szóló doktori értekezését, melyet 1971-ben védett meg Alexandru Borza, a kolozsvári egyetemi botanikus kert névadó professzora vezetése alatt. Akadémiai (nagy)doktori címét Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémián (1995), habilitált professzori címét az 1365-ben alapított Pécsi Egyetemen (1996) szerezte meg.

1967 és 1987 között a gyógynövénykutató Páter Béla, az első román flórát megíró Iuliu Prodán egykori tanszékén, a kolozsvári agráregyetem utolsó magyar botanika professzora, Nyárády Antal mellett dolgozott: fő feladata az egyetem Agrobotanikus Kertjének és Herbáriumának a gondozása, periodikus kiadványainak (Index seminum, Notulae botanicae) szerkesztése, kiadása volt.

1987-2000 között a szombathelyi főiskola Növénytan Tanszékének és „Jánossy Andor Kísérleti Kertjének”, majd 1996-tól 2000-ig ugyanott az Örökléstani és Környezettudományi Tanszék és a „Beythe István Etnobotanikai és Génökölógiai Kísérleti Kert” alapító vezetője volt. A főiskola tudományos és külkapcsolatokért felelős vezetőjeként egyik kezdeményezője és szervezője volt a szombathelyi, soproni, mosonmagyaróvári egyetemi táborokat (campus) szövetségbe tömörítő Nyugat-magyarországi Egyetemi Regionális Szövetség, a NYERSZ – a mai Nyugat-magyarországi Egyetem elődje – kialakításának. Vezetése alatt készült 1988-1990 között az első magyar tudományos célú multimédiás CD-ROM; az „Erdélyi Magyar

(folytatás a 3. oldalon)

MEGHÍVÓ

a Bornemisza Péter Társaság júniusi rendezvényére

Meghívottunk:

dr. SZABÓ T. ATTILA
 az MTA doktora (Dr.biol), Prof. habil. r.

„A magyar herbalisták történeti természetismerete“

2010. június 6.-án, d.u. 17:30 órakor

A rendezvény helyszíne: Bécs 6., Capistrangasse 2/15

(folytatás a 2.oldalról):

Elektronikus Szótörténeti Tár” (némi torzulásokkal ugyan) de folyamatosan kereshető a világhálón A-tól Z-ig (cf. URL: <http://emsh.db.iif.hu/> szta: 2010.05.10.). Alapította, és részben szerkesztette a főiskola, majd később a Veszprémi Egyetem BioTár, és BioTár Electronic sorozatait (<http://genetics.bdtf.hu> ; <http://binet-biotar.veni.hu>) .Volt a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárának igazgatója is.

1995-ben meghívják a Veszprémi Egyetem Természet-tudományi Karát előkészítendő a veszprémi Biológiai Intézet és a Botanikai Tanszék megszervezésére, itt intézetigazgató (rotációs rendszerben), tanszékvezető, illetőleg a tanszék mellett kialakított „Beythe András Környezetbotanikai Kísérleti- és Oktatókert” vezetője volt. A magyar oktatásügy 1989-2009 közötti „átmeneti korszakának” folyamatos gondjai miatt, 2005 nyarán vonult vissza Balatonfüredre. Számos magyarországi, romániai és nemzetközi tudományos testület (pl. MTA Biológiai Osztály Botanikai valamint Tudomány és Technikatörténeti Bizottsága, Erdélyi Múzeum Egyesület, The Linnean Society London stb.) és szerkesztőbizottság tagja (pl. Acta Botanica Hungarica; Moesia; Genetic Resources and Crop Evolution). Alapítója „Beythe István Történeti Természetismereti Társaságnak” (2009; <http://beythe.eu>).

Fontosabb kutatási területei: botanika (kultúrbotanika, etnogeobotanika, flóra, vegetáció, nomenklatúra, taxonómia, botanikatörténet); genetika és evolúciókutatás (növényi génökológia, növényi genetikai tartalékok, csíraplazma-kutatás, kultúrnövény-evolúció, nyelvi és kulturális evolúció, etnobiódiverzitás-kutatás, genetikatörténet, a darwinizmus története); környezete és természetvédelem (etnobotanikai, néprajzi vonatkozások); művelődéstörténet; Internet-kutatás (E-publikálás elméleti és gyakorlati kérdései).

Fontosabb munkái: „A természet időjelzése” (1965), a TÉKA sorozat evolúciós vonulata: „A darwini gondolat”, „A természet vizsgálása”, „A genetika évszázada”, Dobzhanszkij: Változatosság és egyenlőség: tények és tévhitek az öröklődés és nevelés vitájában (ford., jegyz) stb.; „Melius Péter: Herbárium az fáknak, füveknek nevekről, természetekről és hasznairól” (kritikai kiadás 1978, faximile-tanulmány 2002); „Ezerjófű. Etnobotanikai útmutató”. (Péntek Jánossal, 1976 Bukarest; 1996 Budapest); „Alkalmazott biológia a termesztett növények fejlődéstörténetében” (1983). „Ember és növényvilág – Kalotaszeg növényzete és népi növényismerete” (Péntek Jánossal, 1985) ... „Azonosság, változatosság, sokféleség (identitás, variabilitás, diverzitás) – A kulturális evolúció biológiai megértéséről (2008, www.transsylvania.org); „Emberhatású evolúció – A darwinizmus és az agrártudomány kapcsolatairól, különös tekintettel a korai magyar előzményekre” (2010, In: Darwin Emlékkonferencia, Győr 2009). stb.

Szerkesztette a Kriterion Kiadó (Bukarest) Téka, Korunk Könyvek, Századunk sorozatait, a „Magyarország Kulturflórája” (Magyar Kultúrflóra), a BioTárElectronic és más sorozatokat; rovata, cikksorozata volt a Korunkban, Művelődésben, Természet Világában, Vasi Szemlében, Élet és Tudományban etc..

Több száz cikke, tanulmánya jelent meg különböző nyelveken romániai, magyarországi és nemzetközi fórumokon, valamint ezernyi kiber-közleményt írt, szerkesztett. 1987-ig csak kivételesen, 1988-2005 között rendszeresen volt nemzetközi konferenciák előadója, szervezője.

Könyvei, tanulmányai, írásai Szabó Attila, ifj Szabó T. Attila, Szabó T.E. Attila, idősb Szabó T. Attila halála (1987) után Szabó T. Attila, illetőleg idegen nyelveken A.T. Szabó név alatt jelentek meg.

.....

Dr. Szabó T. Attila

Évszázados galádságok

Gondolatok és szemelvények a bécsi Bornemisza Társaság számára – egy „Fehér Könyv” olvasása közben

„Az igazság felmagasztalja a nemzetséget; a bűn pedig gyalázatjokra van a népeknek” (Példabeszédek Könyve, 14.34).

Bűnt elkövetni tettekkel, de mulasztással, például az igazság elhallgatásával és hazugsággal is lehet. A hazugság pedig ott győz, ahol az igazság néma.

A Magyar Nagylexikon 7. kötetéből a „fehér könyv” szócikk – okkal, ok nélkül – hiányzik. Az Európai Unióban a „Fehér Könyv” (White Paper) olyan dokumentum gyűjtemény, melyek egy adott területen szükséges változtatások javaslatait tartalmazza. Ez az angol törvény-előkészítési gyakorlatból átvett műfaj a nagy horderejű kérdések tervezett kezelési módjáról készült átfogó elemzés: egy jogalkotási programcsomagra vonatkozó terv, amelyet stratégiai feladatok elvégzése előtt, illetve azokra való ösztönzésként kell összeállítani.

Az erdélyi – pontosabban a romániai – magyar felsőoktatás kálváriájáról a Balázs Sándor, Bodó Barna, Csetri Elek, Gaal György, Kónya-Hamar Sándor és Somai József szerzőségében, szerkesztésében elkészült kötetet ebben az összefüggésben olyan kezdeményezés, mely nemcsak lokális cselekvésre, de globális gondolkodásra is serkent. Fontos része annak a küszködésnek, melynek dokumentumait a XX. század folyamán már többen és többször összefoglalták. De ez az első olyan erdélyi esettanulmány, mely aligha kerülhet meg Európában a nemzetiségi kérdésekre vonatkozó jogalkotásban. Az Európai Unió ugyanis – sok más szerepe mellett – az európaiságunkat biztosító, a békés együttélést törvényesítő jogalkotás eszköze is. Ez az eszköz – akárcsak egy vasaló – csak akkor hasznos, ha célszerűen készítik el és hatékonyan használják.

„A romániai magyar felsőoktatás fehér könyve” egy stratégiai feladat (egy államilag fenntartott romániai magyar egyetem) jogi háttérének kimunkálását segítő készült. Szinte minden fejezetével kapcsolatban vannak személyes tapasztalataim és emlékeim. Bőrünkön tapasztaltuk, mit jelent a „numerus clausus” – a népességi számarány alatti részvételi korlát a felsőoktatásban. Tapasztalatból tudjuk, mit jelent egy egyetem önállósága, és mit annak elvesztése. Évtizedekig tanúi és szenvedő részesei voltunk a magyar oktatás felszámolási folyamatának a Bolyain, Babeş-Bolyain, a kolozsvári agráregyetemen és másutt.

Román barátaink, ellenfeleink, és ellenségeink (mert a marosvásárhelyi pogrom nem felejthető) talán belátják, hogy komolyan kell venni és a „Promisiunea românilui – bucuria nebunului” (románok ígérete – bolondok öröme ... vagy közismert erdélyi formájában „ígéret bolondnak öröm”) alapon az európai együttélés elképzelhetetlen. Belátják, hogy ha egyetemei(n)ken valóban tudományt szeretnének művelni, akkor az igazsághoz és igazságosságához ragaszkodni kell. Mások hazugságait elhinni: ostobaság. Saját hazugságaikat elhinni: gyerekes viselkedés.

Ha egészséges egészként nézzük ezt a munkát, a megadott időkeretek között csak kiragadott idézetek mutathatók be belőle. A idézetekben a „kisebbség” kifejezést – viszonylagossága és lekicsinylő melléközöngéje miatt – elhagytam és helyette a [nemzetiség] fogalmát használom; a

változtatást az írott szövegben következetesen szögletes zárjel jelzi.

A Fehér Könyv címadó tanulmányát Kónya-Hamar Sándor írta „Az erdélyi magyar felsőoktatás kálváriájá”-ról a „Volt és legyen európai az erdélyi magyar universitas” jegyében. Vezérgondolata, hogy „... Párizs és Bologna, az utánuk kialakult többi egyetemmel alkotta meg azt a szellemi közösséget, amit európai kultúrának nevezünk ...”, hogy a „fejedelmi Erdély és Európa között ... mindvégig létezett a kulturális ... kapcsolat”, valamint hogy már 1919-ben világos volt: „A kérdés valójában az, akarják-e Erdélyben élni hagyni a magyarságot?” Véggkövetkeztetése, hogy a románság eddigi nemzetépítő politikája a nemzetiségek autonómiáját mind területi, mind kulturális értelemben kizárta.

Gaal György az erdélyi egyetemi gondolat immár öt évszázados történeti áttekintését adja 1581-től (Báthory István kolozsvári jezsuita egyetemétől) egészen 1919-ig – különös tekintettel a magyar királyi Ferenc József Tudományegyetem (1872), az Agráregyetem (1869), és a Kereskedelmi Akadémia (1878), illetve a 150 éve, 1859-ben alapított Erdélyi Múzeum Egyesület egyetem-segítő szerepére. Részletesen leírja a magyar egyetem 1919. május 10-11. közötti katonai megszállásának előkészítését Onisifor Ghibu által, aki a magyar egyetemi oktatást a román állam elleni merényletnek tartotta, és a megszállás nemzetközi törvényeket sértő véghezvitelét a katonai megszállás alatt lévő – tehát jogilag még nem Romániához tartozó – Kolozsvárott.

Gaal György végkövetkeztetése, hogy az erdélyi egyetemi intézményeknek az életét derékba törte 1919-ben a román politikai ígéretekkel, vezető román politikusok véleményével, valamint a nemzetközi törvényekkel is ellenkező intézményfoglalás. Az egyetem oktatói és tudományos folytonosságának megtagadása egyben egy már elért színvonal és történeti hagyomány tagadása is, mind a mai napig.

A két világháború között történeteket Csetri Elek – a nemrég elhunyt történész professzor – foglalta össze „A magyar felsőoktatás és tudományművelés Erdélyben az impériumváltozás után (1918-1940)” címmel. Hangsúlyozza, hogy a kolozsvári magyar egyetem – a Babeş és a Bolyai Tudományegyetem(ek), és természetesen a Babeş-Bolyai Egyetem mellett – valójában több további román és magyar felsőoktatási intézmény – például a szegedi tudományegyetem, a marosvásárhelyi orvosegyetem, de más romániai és magyarországi egyetemi intézmények anyaintézménye is. Ebből a nagy tanulmányból is csak egyetlen mondat: egy Nicolae Iorga által a Neamul Românesc hasábjain megfogalmazott gondolat: „A kolozsvári egyetemnek a magyarok birtokában kell maradnia. Nem szabad durván megtagadnunk a többi nemzetektől nemzeti kultúrájuk biztosításának lehetőségét, éppen szülőházajuk területén”. Megjegyzendő, hogy a román történetírás egyik legnagyobb alakját, Iorgát 1940 novemberében saját nemzetársai – a Vaszárdai tagjai – rabolták el és gyilkolták meg Sinaian.

Ugyancsak Csetri professzor foglalta össze „A Kolozsvárra visszatért magyar egyetem tevékenysége (1940-1944)” címmel az újjászervezett magyar egyetem rövid történetét intézményekre, tudományterületekre, szakokra és esetenként tanszékekre is lebontva. Ez a szakasz 1944-ben a szovjet és román csapatok Kolozsvárra érkezésével zárult: „A Ferenc József Tudományegyetem – ha nevét meg is változtatta – még megkezdte az 1944-1945-ös tanévet” ... [de] ... az egyetem ügyében konfliktushelyzet állott elő, amit csak 1945 tavaszán-nyarán sikerült megoldani.”

A II. Világháború után az önálló erdélyi magyar egyetemi oktatás mindössze 14 évig tartó jó megoldásának történetét Balázs Sándor tanulmánya foglalta össze „A Bolyai Egyetem (1945-1959)” cím alatt. Ennek a tanulmánynak első bekezdése a történet lényege: „A békeszerződés aláírása előtt Romániának bizonyítania kellett, hogy tiszteletben tartja a kisebbségi jogokat, ezért 1945-ben létrehozták a kolozsvári magyar nyelvű [állami] egyetemet. Ez az intézmény a hatalmi szándék szerint azért jött létre, hogy előbb-utóbb ne legyen. ... meg is történt a felszámolása,

ehhez **érvként azt is felhasználták** (kiemelés: SZTA), hogy 1956-ban az egyetemen sokan szolidaritást vállaltak a magyarországi forradalommal ...”

Mivel az új békeszerződés nem írt elő semmilyen szankciót arra az esetre, ha a román fél nem tartja be ígéreteit, a román közgondolkodásban egyértelmű volt az az álláspont hogy: „létrehoztunk egy egyetemet, hogy ne legyen ...”. Balázs szerint a román politika szándéka következetes és egyértelmű volt már a kényszer-létrehozás pillanatában: „az egynemzetű Romániában nincs helye magyar egyetemnek”.

Fazekas János, a Román Munkáspárt titkára, 1956 szeptemberében „pártellenesnek” nyilvánította a „magyar nemzetiség” fogalmát. 1956 október végétől, pontosabban már a pesti forradalom másnapján, beindult a megsemmisítő gépezet. Ettől az időtől kezdve a későbbi diktátor felelt a román kommunisták részéről a „magyarországi események” kapcsán Romániában foganatosítandó intézkedéseikért. Megindultak a letartóztatások, bebörtönzések, gyilkosságok és öngyilkosságok, az örületbe kergetés gépezete. Az üldöztetést szentesítette Kádár 1958 februári kolozsvári kijelentése, mely szerint „Románia megoldotta a nemzeti kérdést”. Ekkor Kádár és csapata már a román kommunisták túsza volt, hiszen Nagy Imre és társai biztonsági őrizetért Snagovban már a későbbi román diktátor felelt.

Ugyancsak Balázs Sándor munkája az „Egyetem-egyesítés leple alatti felszámolás” című fejezet. A felszámolást alapos előkészítés előzte meg. Nyilvános szakasza Nagy Imre budapesti kivégzése (1958. június 16.)

után egy fél évvel – 1959 február 18-22 között kezdődött Bukarestben, az akkori főtitkár, Gh. Gheorghiu-Dej és a romániai „KISz-KB” titkára, a későbbi diktátor vezetésével. Február 26-tól az ügy Kolozsvárott folytatódott és itt már részt vett a felszámolásban az 1989 utáni Románia későbbi kormányfője, Ion Iliescu is – aki sokak szerint a marosvásárhelyi magyarellenes pogromok és a bukaresti bányászjárások értelmi szerzője volt. Ez csak a szándékok folytonossága miatt fontos. Balázs Sándor az 1959-es kolozsvári fejlemények kapcsán felteszi a kérdést: hogy lehet, hogy megbecsült személyiségek is megfogalmazták annak idején a Bolyai

Egyetem felszámolásával egyetértő véleményeket? Következtetése: a megfélemlítés, a pozícióféltes mellett ebben a szakaszban a hazudozás, az ígéretgetés, a félrevezetés volt a román kommunisták leghatékonyabb eszköze.

A legradikálisabb felszámolási forgatókönyvet a történész C. Daicovicu (a későbbi rektor) és támogatója, a későbbi prorektor,

Péterfi István képviselte: „Egy-két évig a leghelyesebb megoldás a Daicovicu elvtársé, vagyis az, hogy egyetlen román nyelvű szisztéma jöjjön létre, melyen belül egyes magyar nyelvű kurzusokat is tartsanak”. Ez a mondat egyértelmű: „Az egyetemegyesítés leple alatt ... felszámoltak egy önálló felsőfokú magyar tannyelvű intézményt, azzal a perspektívával, hogy amit átmentettek ebből az új struktúrába, azt is fokozatosan leépítik”. (Balázs, i.h., 111., 116. lapok).

Az agónia és a reménykedés éveit – az 1959-1989, illetve az 1990-199 közötti évtizedeket – a kötet főszerkesztője, Somai József foglalta össze tényszerűen, esetenként éppenséggel igen jóindulatúan. Jóindulatának bizonyossága a következő mondat: „Az első világháború után feldarabolt Monarchia területén a békecsinálók által létrehozott kisállamok többségi politikai vezetőgarnitúrájának mindenütt az volt a törekvése, hogy a megszerzett területeken élő más etnikumok feltételezett konkurenciájától megvédje magát ...” (i.m. 117.). Be jó lett volna, ha csak magukat védték volna! Támadtak mindenütt, és kegyetlenül. A bevallatlanul is bevallott cél mindenütt az „Endlösung”, a nemzetiségek teljes felszámolása volt. Mivel az egykori Monarchia utódállamaiban számarányát tekintve a magyarság volt a legjelentősebb – ez a „végső megoldás” értelemszerűen a magyarokat érintette leggyakrabban. Viszont nem a legsúlyosabban. Ha a nemzetiségi területek németiségének és zsidóságának időarányos fogyását a „megfogyva bár, de

törve nem” szemszögéből nézzük, egyértelműen nem a magyarságot érintették a legfájdalmasabban a kegyetlenül kigondolt módszerek. Erre csak egy példa: II. András magyar király 1224-ben adott (mai értelemben vett) autonómiát az erdélyi szász nemzetnek. Ez ennek a „nemzetnek” 700 esztendőre biztosította az értékkeremtő életet – magyarok és románok gyarapodására is. (Az igazsághoz az is hozzátartozik az is, hogy a kiegyezés táján ezek a jogok már erősen sérültek.)

Románia a nemzeti önrendelkezés magyar királyi kiváltságát a szász nemzetől elvette. 1919 és 1989 között – 70 esztendő alatt – sírjába süllyedt a szász nemzet. Ki ejtett ezért könnyet – a szászokon kívül? És hogy mekkora kár, ami ezzel a kihalással Erdélyt, Romániát, a Kárpát-medencét ... és végső soron Európát is érte, azt ma fel sem tudjuk még fogni. De már sejtjük. A szászokkal végzett megismételhetetlen társadalmi kísérlet jelenleg, és immár az Európai Unió elvileg etnobioldiverzitás-barát keretében az erdélyi magyarsággal folyik, a most bemutatott Fehér Könyv immár közel egy évszázados módszerei szerint.

A szászok példája jól mutatja: minden „multikultúra” elemi feltétele az önrendelkezés. A területi, a kulturális, az egyetemi autonómia. Sportnyelven: egy versenytárs nem lehet egy időben versenybíró is egy (anyagi és szellemi) értékkeremtő versenyben. Mert ha azzá nyilvánítja magát, az eredmény borítékolható. Ezeket az eredményeket Somai a kötet átlagánál jóval gazdagabb számszerű adatokkal szemlélteti, és kimondja, hogy Romániában 2010-ben ezért az abszurd helyzet mert ma sincs államilag finanszírozott, önálló és autonóm magyar nyelvű egyetemi képzésre lehetősége egy olyan nemzetiségnek, mely nagyobb lélekszámú, mint több önálló Európai Unió tagállam.

Az 1989-1999 közötti „reményeségek korának” lényegét Somai fejezetindító sorai foglalják össze: „Közvetlenül a ’89-es fordulat után minden jel arra mutatott, hogy megszűnnek az erdélyi magyar [nemzetiséget] a kommunista időkben ért atrocitások, a magyarság ... újratemetheti a diktatúra idején felszámolt intézményeit ... eljött az idő az ... önálló [romániai] magyar felsőoktatás újraélesztésére.” Ennek a reménynek a jegyében született a frissen alakult RMD Sz Ideiglenes Intézőbizottságának a kiáltványa is, már 1990. január 7-én, mely kimondja az „Anyanyelvű oktatási hálózat kiépítését az óvodától a tudományegyetemig, önálló szakfelügyelettel és irányítással. A magyar nemzetiség határozza meg saját művelődési és tudományos intézményeinek [létesítését – SZ.T.A . betoldás!] és működését.”

A remények helyett azonban a hazug ígéretés, a diverziók, a nyíltan sovíniszta megnyilvánulások kora volt a román „forradalom” utáni évtized. Az egyetlen tollvonással visszavonható rektori engedményekről most nem beszélve az egyetemépítés téren elért egyetlen kormányzati szintű jogi eredmény ebben az időszakban az igencsak sötét háttérű „Petőfi-Schiller Egyetem” létrehozására vonatkozó 1998/687-es kormányhatározat volt. Ezt a határozatot (miután a határozat diverziós célja teljesült) a bukaresti táblabíróság meg is semmisítette arra hivatkozva, hogy egyetemet csak törvénnyel lehet létrehozni. Ez az érvelés azért is

viszatatetsző, mert a Bolyai Egyetem törvénytelen, kormányrendelettel való megszüntetését kifogásoló magyar beadványokkal ugyanaz a fórum nem foglalkozott érdemben.

A Fehér Könyv alaposan jegyzetelt és elméletileg is izgalmas tanulmányát „Egyetemépítés és multikulturalitás” címmel Bodó Barna írt. A tanulmány abszurd bája, hogy szerzőjét a román multikulturalitás jegyében azért távolították el nemrég a Babeş-Bolyai Egyetemről, mert támogatta a többnyelvű (román-német-magyar) feliratok elhelyezését a többszörösen is magyar gyökerű egyetemen.

Bodó Barna éppen ezt a nem is paradox, de a „multikulturalitás” vonatkozásában szkizofrén, szemtelenül hazug és szemforgató helyzetet elemzi tudományos alaposággal. Elemzésének lényege a Fehér Könyv 168. oldalán olvasható:

„A helyzet paradox voltát illusztrálandó, utalni kell a közös unióba szövetségesült Európára, melyet a nemzetek és régiók Európájának szokás titulálni. ... és melyek a közös európai kulturális kincs részét képezik, s ekként megőrzendők és fejlesztendők. Az európai uniós tagsággal rendelkező Románia hivatalos véleménye is ez. De nem a valós ...”

„Az a helyzet, amely a Babeş-Bolyai Tudományegyetem ... keretében kialakult ... nem a kisebbségi érdekérvényesítés sikerét jelenti, hanem a többségi politikai-kulturális elit helyzetfelismerő képességét mutatja meg. Felismertek és konzerváltak egy olyan helyzetet, amely ellentmondásosságával lehetővé teszi, hogy a kormányzati politika és az egyetemi autonómia közötti viszony rendre a kisebbségi (magyar) elvárások ellen legyenek fordíthatók.” (Bodó, i.m. 168-169.)

Merjük remélni, hogy 2010-ben végre korszakhatárhoz ér az Európai Unió, és ezen belül határvonalhoz ér Európa földrajzi közepe, a Kárpát-medence is. Az a Közép-Európa, melyről annyira igyekeznek megfelekedezni a mai euro-bürokraták. Így jutottunk mára oda, hogy az emberi kulturális evolúcióban jól-rosszul, de tagadhatatlanul döntő szerepet játszó „szent kontinens” (holly continent) mára fokozatosan lyukas földrészé (holey continent) silányult (A szójáték viszont nem a Fehér Könyvet olvasva, hanem egy nemzetközi intézményt auditálva jutott eszembe).

Mára immár véglegesen és végzetesen beigazolódott, hogy a pénzügyi, gazdasági, politikai, nemzetiségi, művelődésügyi, oktatásügyi „fejlődési rendellenességek” nem kezelhetők továbbra is az eddigi csalásokkal és hazugságokkal. Az eddig alkalmazott módszerek – ahelyett, hogy megoldották volna a problémákat – éppen maguk okozták azokat. Ha nem változik sürgősen szemléletünk, azt nemcsak Európa, de az egész világ megsínyli.

Van egy román közmondás: “Buturuga mică răstoarnă carul mare” azaz “Kis tuskó borítja a nagy szekeret”.

Bölcs közmondás – jó és rossz értelemben is.

Higgyük neki. Figyeljünk rá.

(A fenti írás a lapunkban való megjelentetése céljából megszerkesztett változat. Az eredeti elhangzott „A romániai magyar felsőoktatás fehér könyve”-nek bemutatóján az MTA Központi Könyvtárában, Budapesten, 2010. január 21-én.)

Határon túli magyar költészet Határon túli magyar költészet

Karácsonyi Zsolt versei

Kosztolányi-féle

Annyi évet éltem itt,
felgyült időm salakja,
kitárok minden ablakot,
beállok a huzatba -
nyelvem hegyén rezeg még
az aszalt szív zamatja.
Ekkor lép elém az az úr,
aki még szinte úrfi,
túl ifjú még ő mindahhoz
mit nem kell megtanulni.
Kigombolt kabátja mögött
régirakat hull szét,
az arca szinte gyermek,
előtte az öröklét -
és így szól:

„Menj most vissza,
oda ahonnan jöttél,
és nem káromkodás ez,
nem is megkopott szófény,
csak készítés, hogy fordulj
vissza a változásba,
amit elhagytál régen -
lelkemnek földi társa.”

És emiatt már azt hiszem,
hogy van kihez beszélnem,
egy angyali, és egyszerű,
mégis élő beszédben,
pedig a helyzet bonyolult,
pedig a helyzet rémes,
és a pontos megnevezés
annyi, hogy: nevetséges.
Nevetséges a helyzet és
én is, ki benne élek,
mert ez itt nem a kezdet és
nem is a végétélet...

Míg túli tényeket tanít,
a kör bezárul újra,
csak annyi van, hogy könnyedén
lépek jövőbe, múltba -
mert nincs, aki az életem
helyettem megtanulja.

Az üzenet

Valaki lépdél az éjben,
nyomai a meredélyen,
nyomai a hegy gerincén,
az alakja olyan mint én,
de a holdban égi párja
nem az én nevem kiáltja.

A neve a szárnyas medve,
a neve a táltos farkas,
ott lépdél az üzenettel:
„Ha ébren vagy, el ne alhass,
ha indultál, meg se állj már,
csak a földöntúli fánál.

De ne tudja meg a horda,
hogy jutottál fel a holdra,
ne lássák a titok útját,
akik az éjt átalusszák.
Éljenek a földközélen,
hol a fénysáv meg se rezzen.

Amit mondasz ne higgyék el,
a hold kincsét se vigyék el,
mi a világ fölött munkál,
azt ők ne hordják maguknál.

Éljenek a gondtalanban,
ahol csak egy hontalan van,
aki látja, ha a vállat
összegyűri bármi bánat,
aki látja, ha a gégen
általfut a nevetésfény,
de nem sír és nem nevet fel,
csak néhány dolgot jegyez fel.

továbbindul a nagy éjben,
nyomai a meredélyen,
nyomai a hegy gerincén,
az alakja olyan mint én.”

(Bárka, 2010/2)

Karácsonyi Zsolt (1977. április 27., Arad), költő, műfordító, színház- és irodalomkritikus, a kolozsvári *Helikon* című irodalmi folyóirat főszerkesztő-helyettese.

.....

id. Orbán István

Messzehangzó szép magyar nyelv - a Székelyföldről Bécsig

A Bornemisza Társaság és az Európa Club rendezésében sok érdekes, tartalmas előadást hallhatunk évről évre. Ritka alkalom azonban, hogy az estet a magyar beszéd, a kimondott szó ritkaszerű csengése tölti be és teszi emlékezetessé - nevezetesen távol forrásától, messze idegenben, ahol ez nem mindennapi esemény.

Ezen a tavaszon kétszer is volt ebben részünk: áprilisban a Collegium Hungaricum *Bardócz Orsolya*, a Székelyföld 150 éve született nagy mesemondójának, Benedek Eleknek ükunokája rendezett emlékműsort a gyermekek kisbaconi Elek Apójának írásaiból és gyűjtéseiből, májusban pedig *Nemes Levente*, a sepsiszentgyörgyi színház volt igazgatója előadóját hallgathattuk a Capistran-gasseban, aki Arany Jánostól Szabó Lőrinczig válogatott a magyar versköltészet javából.

Bardócz Orsolya székely népmeséket és népdalokat, gyerekdalokat, megzenésített verseket adott elő Dévai Nagy Kamillával, egykori tanítómesterével. Szerepelt a Bécsi Magyar Iskola két növendéke is - Mosó Hanna és Nagy Domokos - akik részt vettek a Duna TV 2009-es Benedek Elek mesemondó versenyén. Az előadás műsorának címe - "Székely Tündérország" - Benedek Elek egyik gyűjteményét idézte és valóban most is azokra tette a legnagyobb hatását, akikhez eredetileg is szolt: a jelenlevő gyermekekre. Eleinte, kiváltképp a zenés-dalos számoknál a még virgonc, szaladgáló apróság sorra elhallgatott, csendben maradt, úgy figyelte az első sorban nekik szóló szavakat, melyek csengése-zenéje legalább annyira megfogta őket, mint a mesék és a dalok szövege-tartalma. Ott ültek Orsi kismama lábánál, ő pedig rájuk mosolygott dalolás közben, mintha Elek Apó üzenetét közvetítené, hogy vigyék magukkal és őrizzék meg a tiszta magyar beszédet, a szavak, versek dallamát-csengését. Ezen volt a hangsúly: az előadókat nem nagy művészi ambíciók vezérelték, hanem a szép szó hagyománya időn és határokon át.

Nemes Levente színművész, a marosvásárhelyi Székely Színház, majd a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház tagja és 13 nehéz esztendőn át igazgatója. Ez nem csak életpálya, hanem küldetés volt azokban az emlékezetes időkben és végeredményben ma is az: túl a hetvenen is a társulat tagja, a színpadon a helye. Hol, ha nem ott?! Változatos műsorát Arany Toldijával kezdte, majd nagyjából az idővel haladva ragadott ki páratlanul bő, kötetnyi versanyagából régebbi ismert, errefelé kevésbé hallott rigmusokat. Élmény volt valamennyi. A maga egyszerűségében hatott rám a Marosszentimrei Templomról szóló vers: az ütött-kopott, málladozó falú épületből bár kiált az eklézsia szegénysége, biztos, hogy onnan eljut a könyörgés a Jóistenhez. Szabó Lőrincz "Lóci óriás lesz" című verse nemcsak megjelenéskor volt esemény. Voltaképp mélylélektani tanulmány a gyermek kiperéről a "nagyok" világáról, mely az asztal tetejéről bezzeg más, mint a padlószintről. Idővel az én nézése-m-látásom is bővült, és elgondolkozom a gyermekvilág-felnőttvilág, kisebbség-többség, egyén és tömeg, a bennfentesek és kívülállók, jövevények problematikájában rejlő vélt vagy való párhuzamokról, analógiákról, illetve immanens vagy belemagyarázott ellentétekről.

Különös aktualitása van ennek a Bornemisza Társaság közelgő 50 éves megalakulásának és az ezalatt bekövetkezett és/illetve folyamatban lévő generáció-váltással kapcsolatban. Már amikor a 35. éves jubileum előkészítése során *Szépfausi István* visszatekintve az addigi eseményekre és eredményekre beszélgetett *Kászoni Zoltánnal*, az utóbbi látnoki szemmel így jellemezte, határozta meg a Társaság jövő feladatait, már 1994 decemberében:

"... a társaság fennmaradása döntő módon a rendezvények minőségétől függ. Ameddig a hallgatóságot olyan maradandó élményekben tudja részesíteni, mint a színvonalas magyarországi művelődési intézmények, addig természetesen igény lesz a Bornemisza Péter Társaságra is."

Ez fenntartás nélkül áll az 50 éves Társaságra és az ugyancsak Kászoni Zoltántól származó "stafétabot-hasonlatra" is.

Ehhez kell - míg erőnktől és emlékezőtehetségünkől telik - hozzájárulnunk nekünk, a lelépő generáció porondon maradt tagjainak is, ha van mondani, megjegyezni valónk. Mutatis mutandis, Galileivel szólva: megőrizni ami megőrizendő és megváltoztatni ami megváltoztatandó!

Gyermekek oldala - Gyermekek oldala - Gyermekek oldala

Szabó Lőrincz versei

Lóci verset ír

Ünnep előtt volt. Kint a kertben
húsvéti bárány bégetett,
most borult virágba az alma,
a barackfa már vetkezett,

én meg épp versbe igyekeztem
fogni életet és halált,
mikor egyszerre nyílt az ajtó,
jött Lóci és élembe állt

s megszólalt: -- Apu, verset írtam!
-- De hisz még nem tudsz írni, te!
-- Nem is írtam, csak kigondoltam.
-- No, halljuk. -- Hát figyelj ide --

szólt Lóci, azzal nekikezdett
s két sorban elmondta a verset:
"Az életet adja, adja,
egyszerre csak abbahagyja."

Én nagyot néztem: -- Ki? Kiről szól
a versed? Ennyi az egész?
-- Hát az istenről, az a címe! --
magyarázta a gyerek; és:

-- Nem kéne még valami hozzá?
kérdeztem én kíváncsian.
-- Nem hát -- felelt ő --, ez az élet,
ebben már minden benne van.

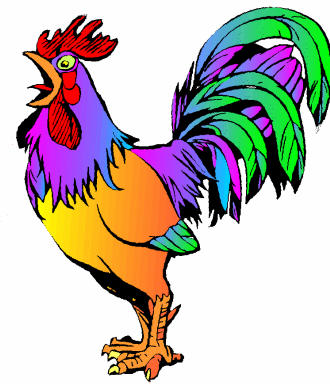
-- Benne van, jól van, igazad van,
szép a vers, menj és játssz tovább! --
Szinte ijedten csókoltam meg
Lóci hatéves homlokát...

Ő elrohant... Kint ragyogott a
tavasz, a bárány bégetett,
s én eltűnődve ezt a verset
írtam a magamé helyett.
(1936)

Hangverseny

Háp! Háp! Háp!
Jönnek a Kacsák!
Hej, de szomjas, hej; de éhes
ez a társaság!

Bú! Bú! Bú!
Boci szomorú!
De hogy feszít tyúkjai közt
a Kukurikú!

Röf! Röf! Röf!
Orra sárba döf:
sonka-lábán Kucu néni
fürödni dögög.

Gá! Gá! Gá!
Szalad világá
Liba mama, ha a Szamár
rábög, hogy "I-á"!

Rút! Rút! Rút!
Föl is, le is út:
mérgecs Pulyka, te szereted
csak a háborút!

Bú! Röf! Háp!
Sípok, trombiták:
víg zenével így köszönt e
díszes társaság.
(1938)

2010 BPT 50

2010 BPT 50

2010 BPT 50

B P T 1960 - 2010

FENNÁLÁSÁNAK 50. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

A BORNEMISZA PÉTER TÁRSASÁG JUBILEUMI GÁLAESTET RENDEZ

2010. OKTÓBER 3.-ÁN A COLLEGIUM HUNGARICUM DÍSZTERMÉBEN

Részletesebben lapunk következő, szeptemberi számában.

Figyelő

Figyelő

Figyelő

KIÁLLÍTÁS

NIKI DE SAINT PHALLE *Im Garten der Fantasie* (A fantázia kerjében).

A Klosterneuburg-i Essl Múzeum (www.sammlung-essl.at) nagytermében nyílt meg a 20. század második felében alkotó, nemzetközi hírű francia művész, Niki de Saint Phalle műveit bemutató kiállítás. A korai korszakára jellemző assemblage-ok, „lőtt” képek, tárgyak és szobrok mellett férjével, a svájci Jean Tinguelyvel közösen alkotott munkákig és természetesen a világhírű Nana szobrokig terjed a kiállítás anyaga. Munkáira jellemző a humor, a színek és formák érzékisége, ugyanakkor felismerhető a 60-as évek feminista törekvéseinek visszatükröződése is. A kiállítás szeptember 29-én zárja kapuit.

SZÍNHÁZ

Magyar Színházak Kisvárdai Fesztiválja.

A tavaly óta új elnevezést viselő (eddig a Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja néven ismert) határon túli teátrumok seregszemléjére 22-ik alkalommal kerül sor a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei városban, ahol 2010 június 18. és 26. között több erdélyi, délvidéki és felvidéki magyar társulat előadását láthatja majd a közönség. Többek között a Sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház *A mizantróp* (Molière), a Kolozsvári Állami Magyar Színház *Suttogások és sikolyok* (Ingmar Bergman), a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulat *Három nővér* (Csehov), a Kassai Thália Színház *Valahol Európában*, a Szabadkai Népszínház Magyar Társulat *Safe House* című előadásai szerepelnek az idei fesztivál programján.

Minden kedves olvasónak kellemes, hasznos nyári pihenést kíván

a szerkesztőség

Absender: P.b.b.
Péter Bornemisza Gesellschaft
A-1060 Wien, Capistrangasse 2/15.

www.bornemisza.at

“Wiener Post“
Gefördert aus Mitteln der
Volksgruppenförderung.
Erscheinungsort: Wien
Verlagspostamt: A-1060 Wien

Österreichische Post AG Info.Mail Entgelt bezahlt

Medieninhaber und Herausgeber: Péter Bornemisza Gesellschaft, A-1060 Wien, Capistrangasse 2/15. Tel.: +43/6767196330.
E-Mail: zoltan_ka@yahoo.com Redaktion: Zoltán Kászoni /// Bankverbindung: Creditanstalt Bankverein, A-1011 Wien, Schottengasse 6
BLZ: 11000. Konto Nr. 00207578600, IBAN: AT58110000207578600; SWIFT (BIC): BKAUATWW